

Střední průmyslová škola na Proseku
190 00 Praha 9, Novoborská 2

PREVENTIVNÍ PROGRAM ŠKOLY

školní rok 2017/2018

vypracovala: Mgr. Martina Kuštová
školní metodička prevence

Obsah

Úvod

1 Charakteristika školy

1.1 Základní údaje o škole

1.2 Charakteristika školy a její specifika

1.3 Analýza současné situace

2 Informační zdroje

2.1 Vnitřní informační zdroje

2.2 Vnější informační zdroje

3 Cíle

3.1 Hlavní cíl

3.2 Dlouhodobé cíle

3.3 Krátkodobé cíle

4 Metody práce – zaměření na cílové skupiny

4.1 Aktivity pro žáky

4.2 Aktivity pedagogů

4.3 Spolupráce s rodiči

5 Monitoring a evaluace

6 Legislativa

7 Přílohy

Závěr

Úvod

Preventivní program školy je nedílnou součástí realizovaného školního vzdělávacího programu a je zpracován na základě Metodického pokynu k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, MŠMT ČR č. j.: 21291/2010-28, který do prevence rizikového chování zařazuje předcházení zejména následujícím rizikovým jevům:

- agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie;
- záškoláctví;
- závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling;
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů;
- spektrum poruch příjmu potravy;
- negativní působení sekt;
- sexuální rizikové chování.

Preventivní program školy je zaměřen na podporu výchovy žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj, rozvoj jejich sociálně komunikativních kompetencí, vytvoření a udržení zdravého sociálního klimatu ve škole. Na realizaci a tvorbě PPŠ by se měl pod záštitou ředitele školy podílet celý pedagogický sbor, ale také odborníci, kteří se zabývají prevencí rizikového chování. Neopomenutelná je i podpora vlastní aktivity žáků a jejich rodičů. Koordinaci tvorby a vyhodnocení realizace provádí školní metodička prevence a výchovná poradkyně.

1 Charakteristika školy

1.1 Základní údaje o škole:

Název a adresa školy	Střední průmyslová škola na Proseku Novoborská 2 190 21 Praha 9
E-mailová adresa školy	sps-prosek@sps-prosek.cz
Webová stránka školy	www.sps-prosek.cz
Kontakty na školu	telefon: 286 028 340 fax.: 286 880 490
Ředitel školy	Mgr. Jiří Bernát
Telefon	286 028 340
E-mail	reditel@sps-prosek.cz
Zástupkyně ředitele školy pro výchovu mimo vyučování, ekonomiku a personalistiku	PhDr. Jiřina Maixnerová
Telefon	286 028 343
E-mail	jirina.maixnerova@sps-prosek.cz
Zástupkyně ředitele školy pro teoretické vyučování	Ing. Alena Stybliková
Telefon	286 028 343
E-mail	alena.styblikova@sps-prosek.cz
Zástupce ředitele školy pro praktické vyučování a technické činnosti	Ing. Lukáš Procházka
Telefon	286 028 366
E-mail	lukas.prochazka@sps-prosek.cz
Školní metodička prevence a výchovná poradkyně	Mgr. Martina Kuštová
Telefon	286 028 356
E-mail	martina.kustova@sps-prosek.cz
Specializační studium	ano – Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy

Školní psycholožka	Mgr. Lucia Poláková
Telefon	286 028 349
E-mail	lucia.polakova@sps-prosek.cz

počet	celkem
tříd	22 (5+5+6+6)
žáků	527
pedagogických pracovníků	63

1.2 Charakteristika školy a její specifika

Střední průmyslová škola na Proseku se nachází v okrajové části hlavního města Prahy, což znamená, že je dobře přístupná i pro žáky z okolí Prahy. V současné době již škola působí pouze v budově na Proseku. Škola zajišťuje i internátní ubytování pro mimopražské žáky v Domově mládeže v Čakovících, Jizerská 744, Praha 9. Jejím zřizovatelem je Hlavní město Praha, se sídlem Mariánské náměstí 2/2, 110 01 Praha 1.

Střední odborná škola vyučuje čtyřleté obory vzdělávání zakončené maturitní zkouškou v denním studiu:

kód oboru	název oboru
23-41-M/01	Strojírenství
26-41-M/01	Elektrotechnika
18-20-M/01	Informační technologie
23-45-M/01	Automobilové a dopravní systémy – dobíhající obor
26-45-M/01	Telekomunikace – dobíhající obor

Střední průmyslová škola na Proseku je velmi dobře vybavena. Neustále dochází k modernizaci učeben a vybavení pro výuku dle potřeb ŠVP, které jsou stále inovovány, aby byly v souladu s požadavky praxe. Převážná většina učeben je vybavena audiovizuální technikou. Moderně vybaveny jsou hlavně odborné učebny, laboratoře a dílny. K dispozici jsou studovny v celodenním provozu.

1.3 Analýza současné situace

Analýza problematiky rizikového chování žáků je důležitá pro zjištění aktuálního stavu, zamyšlení se nad příčinami rizikového chování a vytyčení cílů prevence. Je potřeba zaměřit se na žáky a jejich rodiče i pedagogické a nepedagogické pracovníky školy. Je nutné připravit na konci školního roku evaluační dotazník a zmonitorovat aktuální stav ve škole.

Riziková místa pro výskyt rizikového chování:

- uvnitř školy: vestibul školy, kde jsou umístěny šatní skříňky žáků a automaty s nabídkou nápojů; chodby, WC. Na chodbách i ve vestibulu školy vykonávají

pedagogové o přestávkách dozor. V recepci školy je pracovnice, která dohlíží na vstup každé osoby do budovy, pohyb osob ve vestibulu školy a odchod osob opouštějící budovu školy.

- vně školy: bezprostřední okolí školy, cesta od zastávek autobusů a metra do školy.

Pozitiva ve vztahu k rizikovému chování:

Jedná se o školu, kde je základem dodržování školního řádu. Pedagogové jsou erudováni ve svých oborech, což se v nemalé míře odráží ve vztahu žáků ke svému studijnímu oboru. Vyučující všeobecně vzdělávacích předmětů i některých odborných předmětů se ve výuce zaměřují i na témata souvisejícími s prevencí rizikového chování u žáků. Prostor mimo učebny je pod dohledem dozorujících učitelů.

Negativa ve vztahu žáků k rizikovému chování:

V tomto směru považuji za negativní dojíždění žáků do školy, u některých rodičů nezáměr o spolupráci (většinou pracovní vytížení či přenechání odpovědnosti na již plnoletých „dětech“). K závažným problémům patří časté pozdní příchody na začátek vyučování, v některých případech záškoláctví, kouření a v neposlední řadě netolismus, který se ukazuje vzhledem k studijnímu zaměření školy jako velmi aktuální.

2 Informační zdroje

Důležitým podkladem preventivního programu jsou informační zdroje, jejichž výčet je uveden dále. Pro přehlednost rozlišujeme vnitřní a vnější informační zdroje.

2.1 Vnitřní informační zdroje

Vnitřní informační zdroje školy tvoří:

Odborná a metodická literatura:

- autorský kolektiv. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.
- ČERNÁ, Alena; DĚDKOVÁ, Lenka; MACHÁČKOVÁ, Hana; ŠEVČÍKOVÁ, Anna; ŠMAHEL, David. *Kyberšikana. Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.
- BRUNO Tiziana; ADAMCZYK Gregor. *Řeč těla*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2008-1.
- MATHÉ Ivo; ŠPAČEK Ladislav. *Etiketa*. Praha: Česká televize, 2005. ISBN 80-7341-564-X.

- MUHLEISEN Stefan; OBERHUBER Nadine. *Komunikační a jiné měkké dovednosti*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2662-5.
- SITNÁ Dagmar. *Metody aktivního vyučování*. Praha: Portál, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-246-1.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, s.r.o., 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- VESTER Frederic. *Myslet, učit se... a zapomínat?* Plzeň: Fraus, 1997. ISBN 80-85784-79-3.
- ZELINKOVÁ Olga. *Cizí jazyky a specifické poruchy učení*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2006. ISBN 80-7311-022-9
- ZELINKOVÁ Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, s.r.o., 2001. ISBN 80-7178-544-X.
- ZELINKOVÁ Olga. *Poruchy učení*. Praha: Portál, s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-800-7.

Odborné časopisy:

- Učitelské noviny
- Prevence (od školního roku 2017/2018)
- Školní poradenství (od školního roku 2017/2018)
- Třídní učitel a vedení třídy (od školního roku 2017/2018)

Audiovizuální zdroje (DVD):

- Drogy – smrtelné nebezpečí
- Kyberšikana
- Neonacismus a extremismus
- Odpadky do lesa nepatří
- Pravda o drogách
- Řekni drogám ne
- Sexuální výchova aneb o sexu od A až do Z
- Šikana, rasismus a xenofobie ve škole
- Štěstí přeje připraveným

Webové stránky školy:

www.sps-prosek.cz

E-mailová adresa školní metodičky prevence a výchovné poradkyně:

martina.kustova@sps-prosek.cz

2.2 Vnější informační zdroje

Vnější informační zdroje tvoří širší podpůrná síť institucí, odborníků, informací nebo služeb, které pomáhají v oblasti prevence a výskytu rizikového chování u žáků.

Důležité kontakty:

Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 3 a 9 – U Nové školy 871, Praha 9, 190 00	Mgr. Eva Hošpesová - psycholožka, která má naši školu na starost	hospesova. poradna9@seznam.cz	266 312 530 266 310 939
Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 3 a 9 - Lucemburská 40 Praha 3, 130 00	Mgr. Pavel Klíma - metodik prevence pro Prahu 3 a 9	pavel.klima@ppp3a9.cz	222 717 193, 222 714 077, 702 087 107
ÚMČ Praha 9, Sokolovská 14/324, Praha 9, 180 49	Mgr. Jana Dobišová Zemanová - Odbor sociální (vedoucí)	dobisovaj@praha9.cz	283 091435
ÚMČ Praha 9, Sokolovská 14/324, Praha 9, 180 49	OSPOD – Oddělení sociálně právní ochrany dětí	sedlackova@praha9.cz	283 091 440
Linka důvěry RIAPS:			222 580 697
Centrum krizové intervence:			284 016 666
Dětské krizové centrum:			241 481 149
Linka bezpečí			800 155 555
Policie ČR – místní odd. Prahy 9, Bohušovická 485/10, Praha 9, 190 00			974 859 730 286 889 207 158
Městská policie, Veltruská 576,			222 025 588 156

Praha 9, 190 00			
Středisko výchovné péče Klíčov, Čakovická 783/51, Praha 9, 190 00	Mgr. Jan Stárka - ambulantní oddělení		286 580 711 773 212 820

Internetové zdroje:

www.bkb.cz (Bílý kruh bezpečí – znásilnění, pohlavní zneužívání, domácí násilí, oběti a svědci trestných činů, přepadení)

www.modralinka.cz

www.destkaprava.cz

www.poradenskecentrum.cz

www.linkabezpeci.cz

návykové látky:

www.cppt.cz

www.drogy-info.cz

www.drogovaporadna.cz

www.adiktologie.cz

www.gambling.podaneruce.cz

www.drnespor.eu

www.stopzavislosti.cz

www.poradenskecentrum.cz

www.sananim.cz

tabák:

www.slzt.cz

www.nekuratka.cz

www.bezcigaret.cz

www.tipnito.cz

šikana a kyberšikana:

www.sikana.cz

www.internetporadna.cz

www.linkabezpeci.cz

www.amnesty.cz

netolismus:

www.bezpecne-online.cz

www.sancedetem.cz

www.nebudobet.cz

www.jaknainternet.cz

3 Cíle

Cílem Preventivního programu školy je vytvořit komplexní dlouhodobou strategii, ve které bude začleněno vše potřebné a důležité z hlediska prevence pro žáky SPŠ na Proseku. V preventivním programu školy jsou vybrány pouze nejdůležitější cíle s důrazem na jejich efektivní řešení, se zřetelem na odstranění škodlivosti a nebezpečí nežádoucích jevů. Spočívají v systematičnosti a komplexnosti působení na žáka jako na osobnost.

3.1 Hlavní cíl

Hlavním principem strategie prevence rizikového chování je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu s cílem zabránit rizikovému chování v daných oblastech, jejich sociální a osobnostní rozvoj a rozvoj jejich komunikačních dovedností. V tomto smyslu vedou pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci školy důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka, a rozvíjejí zejména pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka, humánní a tolerantní jednání, jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní a finanční odpovědnost jedince. Velmi důležitou oblastí je také podpora smysluplného využívání volného času.

3.2 Dlouhodobé cíle

- vytvořit funkční preventivní program školy, tím, že se do jeho tvorby a realizace zapojí všichni pedagogičtí pracovníci školy;
- získat podporu a pochopení všech pedagogických pracovníků školy v otázce nutnosti prevence a její realizace, podporovat průběžně vzdělávání pedagogů v oblasti prevence rizikového chování;
- zlepšovat komunikační a asertivní dovednosti žáků, zlepšovat jejich sebeovládání a nenásilné zvládání konfliktů formou interaktivních metod přímo ve výuce;
- prostřednictvím pravidelných třídnických hodin zvyšovat sociální kompetence žáků, vést je k zodpovědnosti za svoje chování;
- neustálým zlepšováním školního prostředí a podpory pozitivního klima ve škole zajistit žákům příjemné a podnětné prostředí;
- zapojit jiné organizace do preventivního programu školy, využívat nabízené programy nestátních organizací, financovat další vzdělávání pedagogů, využívat dotační programy;

- usilovat nadále o dobré vztahy mezi školou a rodinou, podporovat rodiče ve spolupráci se školou;
- podporovat volnočasové aktivity a zájmové kroužky pro lepší využívání volného času žáků;
- pravidelně navštěvovat a vyhledávat tematická divadelní a filmová představení, přednášky a besedy s odborníky, nabízet četbu knih a časopisů s danou tematikou (či odkazy na webové stránky) tak, abychom zvyšovali informovanost žáků v problematických oblastech;
- nabídnout rodičům poradenskou činnost v pravidelných konzultačních hodinách;
- seznámit všechny pracovníky školy s programem proti šikanování;
- snížit počet rizikového chování u žáků školy;
- vytvořit dlouhodobou funkční strategii školy v oblasti primární prevence;
- vytvořit právní vědomí, mravní a morální hodnoty, společenské normy;
- udržet příznivé sociální klima – pocit důvěry, atmosféru pohody a klidu;
- podporovat výchovu ke zdravému životnímu stylu a osvojení pozitivního sociálního chování.

3.3 Krátkodobé cíle

pro žáky:

- na začátek studia u všech oborů je zařazen adaptační seznamovací kurz, díky jeho realizaci předpokládáme zahájení spolupráce a komunikace mezi žáky navzájem a mezi žáky a třídním učitelem a vytvoření pozitivních vazeb ve třídě;
- v průběhu celého školního roku budeme důsledně sledovat absenci všech žáků a při pravidelných třídnických hodinách budeme pravidelně žákům připomínat nutnost docházky k úspěšnému ukončení studia;
- v průběhu školního roku zorganizujeme a připravíme přednášky na téma předcházení rizikového chování u žáků;
- v průběhu školního roku budeme důsledně dbát na dodržování školního řádu a zásad slušného chování;
- v průběhu školního roku provedeme monitoring rizikového chování – především se zaměříme na problematiku šikany a netolerance

pro rodiče:

- zlepšíme spolupráci s rodiči a motivaci rodičů k většímu zájmu o prospěch a absenci jejich dětí;
- budeme je motivovat k účasti na třídních schůzkách.

pro učitele:

- během školního roku budou pedagogičtí pracovníci absolvovat tematické semináře, aby se lépe orientovali v problematice rizikového chování a dokázali lépe pracovat s problémy ve třídě.

4 Metody práce – zaměření na cílové skupiny

Preventivní program školy je koncipován jako dlouhodobý a komplexní.

4.1 Aktivity pro žáky

Některé aktivity pro žáky v rámci prevence probíhají na naší škole již tradičně. Přesto je potřeba zařadit v průběhu školního roku nové aktivity a programy se zaměřením na prevenci rizikového chování u žáků, a to podle aktuální nabídky, situace a zájmu žáků a pedagogických pracovníků v souladu s cíli školských vzdělávacích programů a preventivního programu školy.

Specifická prevence (aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování) je ve škole zaměřena na všeobecnou prevenci. Specifická selektivní či specifická indikovaná prevence není v současné době plánována, ale v případě, že se objeví problém ve skupině (třídě), případně u jednotlivce, bude zahájena konkrétní činnost ve spolupráci s dalšími odborníky na prevenci právě u těchto specifických případů.

- ✓ účast všech žáků 1. ročníků na adaptačním kurzu zaměřeném na sebezpoznání a získávání sociálních dovedností a utváření vztahů v nových třídních kolektivech,
- ✓ diagnostika sociálních vztahů ve třídách dle potřeby (výchovná poradkyně),
- ✓ poradenská a konzultační činnost výchovné poradkyně a metodičky prevence,
- ✓ třídnické hodiny – jednou měsíčně, řešení problémů třídy, upevňování pozitivních vztahů mezi žáky, působení na osobnost žáků (třídní učitel),
- ✓ besedy pro žáky 1. ročníků „Jak se snadněji učit a více si zapamatovat“ (výchovná poradkyně),
- ✓ besedy pro žáky 2. ročníků „Rovnoprávnost není sprosté slovo“ (Osvětová beseda),
- ✓ konference spřátelených škol v anglickém jazyce v rámci prevence rizikového chování a výchovy ke zdravému životnímu stylu (školní metodička prevence + vyučující anglického jazyka),
- ✓ zapojení žáků školy do literární soutěže Den porozumění (školní metodička prevence pražských středních škol),
- ✓ řízené diskuse ve vyučovacích hodinách k tématům týkajících se prevence rizikového chování,
- ✓ využití DVD s tematikou prevence rizikového chování ve vyučovacích hodinách,
- ✓ dle aktuální nabídky a možnosti odborné přednášky, návštěvy filmových a divadelních představení zaměřené na prevenci rizikového chování,

- ✓ přednášky a besedy v Domově mládeže zaměřené na prevenci rizikového chování – viz program Domova mládeže na školní rok 2017/2018.

Nespecifická prevence (veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času).

- ✓ pravidelné měsíční setkávání Žákovské rady sestavené ze zástupců jednotlivých tříd,
- ✓ školní výlety a exkurze,
- ✓ lyžařský kurz,
- ✓ výměnné pobyty žáků v partnerské škole ze Schwalmstadtu v Německu,
- ✓ účast žáků na pražském modelu OSN,
- ✓ účast žáků na odborných soutěžích (olympiáda ČJ, AJ, NJ, matematický Klokan, ENERSOL, AUTODESK),
- ✓ péče o profesní orientaci žáků školy – besedy pro žáky 3. ročníků v Informačním středisku Úřadu práce pro Prahu 3,
- ✓ účast na Dnech otevřených dveří na jednotlivých vysokých školách (individuálně),
- ✓ účast na veletrhu Gaudeamus (individuálně),
- ✓ účast na mezinárodních projektech (Erasmus+),
- ✓ zapojení do Klubu mladých diváků,
- ✓ kulturní akce školy – návštěva filmového a divadelního představení,
- ✓ sportovní akce – účast na soutěžích, organizování sportovní činnosti ve volném čase.

Přehled témat souvisejících s prevencí rizikového chování v rámci jednotlivých předmětů:

předmět	ročník	téma	učivo
Automobily	4. ročník	Oprava a údržba automobilových technologií	vliv alkoholu a omamných látek na bezpečnost dopravy
Anglický jazyk	1. ročník	Rodina a mezilidské vztahy	multikulturní prostředí, rasismus a xenofobie, prevence šikany
Anglický jazyk	1. ročník	Volný čas	podpora aktivního trávení volného času, zdravý životní styl, prevence rizikového chování
Anglický jazyk	1. ročník	Bydlení, domov, krajina	prevence negativního působení různých zájmových skupin působících ve městech/na venkově
Anglický jazyk	2. ročník	Moderní technologie	prevence netolismu,

			kyberšikana
Anglický jazyk	2. ročník	Život v různých zemích světa	kulturní odlišnosti, tradice a svátky, prevence xenofobie
Anglický jazyk	2. ročník	Společenské a sociální problémy	prevence kriminality, prevence drogových a jiných závislostí
Anglický jazyk	3. ročník	Kultura a lidé	kulturní odlišnosti, tradice a svátky, prevence xenofobie
Anglický jazyk	3. ročník	Vzdělávání	prevence záškoláctví
Anglický jazyk	3. ročník	Svět práce	multikulturní prostředí, prevence rasismu a xenofobie
Anglický jazyk	3. ročník	Stravování	prevence poruch příjmu potravy
Anglický jazyk	3. ročník	Cestování a doprava	bezpečné chování v dopravě
Anglický jazyk	4. ročník	Sport	extrémní sporty, sport jako zdravý životní styl
Anglický jazyk	4. ročník	Zdraví	ochrana zdraví, prevence návykových látek, rizikového chování
Anglický jazyk	4. ročník	Životní prostředí	ochrana životního prostředí
Anglický jazyk	4. ročník	Média a technologie	vliv masmédií a moderní technologií, kyberšikana
Bezpečnost informačních technologií	3. ročník	Druhy útoků a hrozeb, nevyžádaná pošta, ochrana a prevence	riziková komunikace prostřednictvím multimédií
Bezpečnost informačních technologií	4. ročník	Druhy útoků a hrozeb, nevyžádaná pošta, ochrana a prevence	riziková komunikace prostřednictvím multimédií
Český jazyk a literatura	1.- 4. ročník	Komunikační výchova, stylistika	řečnická cvičení, rétorika, monolog a dialog, referát, úvaha – téma záškoláctví, závislosti, rasismus, xenofobie
Český jazyk a literatura	1. ročník	Kultura	ochrana kulturních hodnot, společenská výchova, principy a normy chování
Český jazyk a literatura	2. ročník	Kultura	vliv masmédií a reklamy na životní styl
Český jazyk a literatura	2. ročník	Komunikace a zdravé sebevědomí	asertivita, základní asertivní dovednosti

Český jazyk a literatura	3. ročník	Kultura	multikulturní společnost, kultura národností na našem území
Herní enginy	3. ročník	Vývoj počítačových her	netolismus
Německý jazyk	1. ročník	Rodina a přátelé	rasismus a xenofobie
Německý jazyk	1. ročník	Volný čas	podpora aktivního trávení volného času, prevence negativního působení různých zájmových skupin
Německý jazyk	2. ročník	Zdraví a lidské tělo	ochrana zdraví, rizikové faktory
Německý jazyk	2. ročník	V cizím městě	rizikové chování v dopravě a při cestování
Německý jazyk	3. ročník	Můj životní styl	prevence různých závislostí
Německý jazyk	3. ročník	Stravování	poruchy příjmu potravy
Německý jazyk	4. ročník	Zaměstnání, kariéra a vzdělání	prostředí multikulturní Evropy - rasismus a xenofobie
Německý jazyk	4. ročník	Oslavy a svátky	rasismus a xenofobie
Německý jazyk	4. ročník	Sport	extrémní sporty
Programové vybavení	1. ročník	Sociální síť	podmínky používání Facebooku a možné hrozby
Vývoj aplikací a her	2. ročník	Licencování softwarových programů	legálnost a nelegálnost stahování, používání a šíření, právní, bezpečnostní a morální důsledky
Vývoj aplikací a her	3. ročník	Vlastní aplikace	chování na sociálních sítích
Vývoj webových a mobilních aplikací	4. ročník	Využívání mobilních aplikací v praxi	netolismus
Základy společenských věd	2. ročník	Soudobý svět – mezinárodní spolupráce a ČR	nejvýznamnější světová náboženství
Základy společenských věd	2. ročník	Člověk jako občan ve státě - Demokracie	občanská práva a povinnosti
Základy společenských věd	2. ročník	Člověk jako občan ve státě - Ideologie	politický radikalismus a extermismus; terorismus
Základy společenských věd	2. ročník	Člověk jako občan ve státě – Lidská práva	porušování a ochrana lidských práv; práva dětí; masová média, demokracie a multikulturní soužití

Základy společenských věd	3. ročník	Člověk v lidském společenství – sociální struktura společnosti	začlenění jedince do sociálních vazeb; sociální nerovnost; rasy, etnika, národy a národnosti, majority a minority ve společnosti; migrace, migranti, azylanti; sociální deviace; sociální problémy- nezaměstnanost, kriminalita, extremismus; postavení mužů a žen, genderové problémy; víra, ateismus, náboženství a církve, náboženská hnutí, sekty, fundamentalismus
Základy společenských věd	3. ročník	Člověk a právo – právo v každodenním životě	právní ochrana občanů; trestní právo
Základy společenských věd	3. ročník	Člověk a právo – orgány právní ochrany	kriminalita páchaná na dětech a mladistvých; kriminalita páchaná na mladistvých
Základy společenských věd	4. ročník	Člověk jako jedinec – psychologie v každodenním životě	zásady duševní hygieny, náročné životní situace
Základy společenských věd	4. ročník	Mezinárodní spolupráce a ČR	bezpečnost na počátku 21. století; konflikty v současném světě; nejvýznamnější světová náboženství
Základy společenských věd	4. ročník	Proces globalizace	významné globální problémy

4.2 Aktivity pedagogů

Vzdělávací semináře pedagogů (v rámci školy, NIDV, NÚV a jiných vzdělávacích organizací): vzdělávání školní metodičky prevence a výchovné poradkyně – absolvování seminářů dle nabídky odborných pracovišť a vzdělávání všech pedagogů – se zaměřením na aktuální témata třídních kolektivů a oblastí rizikového chování. Na pedagogických poradách budou pedagogové průběžně informováni školní metodičkou prevence o novinkách v oblasti prevence rizikového chování. Aktuality v rámci preventivního programu budou rozepisovány pedagogům prostřednictvím e-mailu v informačním systému školy.

4.3 Spolupráce s rodiči

- Rodiče mohou kontaktovat pedagogické pracovníky pomocí e-mailu, telefonu nebo si mohou domluvit osobní schůzku.
- Jednou za pololetí jsou realizovány třídní schůzky. Každé čtvrtletí jsou vyhlášeny konzultační hodiny všech pedagogických pracovníků.
- Průběžná klasifikace ze všech předmětů je zveřejňována v informačním systému na webových stránkách školy, průběžná aktualizace je samozřejmostí.
- V případě problému (výchovného, studijního, zdravotního, sociálního atd.) se žákem jsou rodiče školou kontaktováni a informováni. Společně (žák, rodiče, škola) problém řeší.
- Rodiče mají Preventivní program školy na školní rok 2017/18 k dispozici na webových stránkách školy.
- Rodiče jsou hromadně informováni prostřednictvím webových stránek školy o všech změnách ve školním rozvrhu, o školních akcích a dalších aktivitách.
- Členem Školské rady SPŠ na Proseku je také zástupce z řad rodičů (podílí se aktivně na školních aktivitách).

5 Monitoring a evaluace

Zda bylo dosaženo cílů preventivního programu, budeme zjišťovat pozorováním po celou dobu školního roku. V průběhu celého školního roku se pokusíme zařadit nové preventivní aktivity, po jejichž skončení získáme formou dotazování a zhodnocení zpětnou vazbu od žáků a pedagogů. Školní metodická prevence ve spolupráci s pedagogy vypracuje po každé realizované preventivní akci zprávu pro ředitele školy. Na konci školního roku bude provedeno vyhodnocení plnění preventivního programu školy formou zprávy.

6 Legislativa

Od 1. 9. 2016 došlo ke změnám v zákonech a k novelizacím a aktualizacím vybraných vyhlášek: Od 1. 9. 2016 nabyla účinnost vyhláška 197/2016 Sb., pro účely výchovného poradenství především změny ve vyhláškách 72/2005 Sb., 14/2005 Sb., a 48/2005 Sb. Novela vyhlášky 72/2005 Sb., ve znění vyhlášky 197/2016 Sb. úzce souvisí s vyhláškou 27/2016 Sb., která nabyla účinnosti od 1. 9. 2016. Tyto vyhlášky reagují na změnu školského zákona 561/2004 Sb., ve znění novely 82/2015 Sb., a to především §16. Novelizován je také metodický pokyn k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. 21149/2016, který tak ruší metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. MŠMT-22294/2013-1.

Od 1. 9. 2017 dochází k další novelizaci školského zákona 561/2004 Sb. pro školní rok 2017/2018.

STRATEGIE

- Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018
<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Akni-plan-prevencedomaciho-a-genderove-podmineneho-nasili.pdf>
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2013 – 2018
<http://www.msmt.cz/file/28077>
- Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018
<http://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/dokumenty/narodni-strategie/narodni-strategie-protidrogove-politiky-na-obdobi-2010-az-2018-71880/>
- Strategie prevence kriminality na léta 2016 - 2020 <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence.kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>
- Strategie protidrogové politiky hlavního města Prahy na období 2014 – 2020
http://www.prevence-praha.cz/attachments/article/17/1813586_456798_Protidrogova_politika.pdf

METODICKÉ POKYNY

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (čj. 21291/2010-28)
- Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení (čj. 22294/2013-1) - zrušen k 1.9.2016
- Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané (čj. 25 884/2003-24)
- Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance (čj. 14 423/99-22)
- Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (čj. 10 194/2002-14)
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků ve školách a školských zařízeních (čj. 29 159/2001-26)

VYHLÁŠKY

- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, její pozměňující novely č. 116/2011 Sb., 103/2014 Sb., ve znění vyhlášky 197/2016 Sb.,
- Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, novela vyhlášky č. 147/2011.
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

ZÁKONY

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění Novela školského zákona č. 82/2015 Sb. (<http://www.msmt.cz/dokumenty/konsolidovany-text-skolskeho-zakona>)
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v platném znění. Zákon č. 383/2005 Sb., kterým se zákon č. 109/2002 mění. (http://aplikace.msmt.cz/PDF/PKsb133_05.pdf)
- Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, v platném znění. Novela zákona o návykových látkách - zákon č. 106/2011 Sb. (<http://www.drogy-info.cz/index.php/content/download/138497/586786/file/sb0040-2011-106-2011.pdf>)
- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů
- Zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím (účinnost od 1. ledna 2007)
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Další zákony

- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí
- Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě

- Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 306/2009 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- Zákon č. 94/1993 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách
- Doplňující vyhlášky a směrnice

Koncepce

- Primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na území hlavního města Prahy na období 2014 až 2020.

7 Přílohy

Příloha č. 1: Krizový plán školy – strategie postupu řešení v případě zjištění rizikového chování

Příloha č. 2: Školní program proti šikanování

Závěr

S **Preventivním programem školy** jsou seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci. Tento zpracovaný materiál je otevřeným dokumentem, který bude aktuálně doplňovaný a přehodnocovaný.

V Praze 4. 9. 2017

Mgr. Jiří Bernát
ředitel školy

Příloha č. 1:

Krizový plán školy – strategie postupu řešení v případě zjištění rizikového chování

Dojde-li k porušení školního řádu, týkajícího se držení, distribuce a užívání návykových látek v prostorách školy nebo výskytu jiných sociálně patologických jevů (šikana, rasismus, ...) bude postupováno dle školního řádu a metodického pokynu MŠMT ČR č. j.: 21291/2010-28 takto:

1. Individuální pohovor se žákem (dle konkrétní situace – třídní učitel, výchovný poradce, metodik prevence nebo ředitel).
2. Podle zjištěných informací spolupráce s rodinou.
3. Doporučení a zprostředkování kontaktu s odborníky.
4. V případě nezájmu rodičů kontaktování sociálního odboru a oddělení péče o dítě.
5. V případě dealerství oznámení Policii ČR.

Postup školy při vzniku problémů v oblasti zneužívání návykových látek

I. U žáka byly nalezeny nelegální drogy.

1. Učitel odebere za přítomnosti svědka látku a uloží ji na bezpečné místo (do školního sejfu) s písemným záznamem o případu.
2. Oznámí tuto skutečnost řediteli školy.
3. Učitel není dovoleno bez svolení žáka provádět šetření. Toto je oprávněna pouze Policie ČR u osob podezřelých ze zneužívání drog.
4. Ředitel školy informuje rodiče žáka a rozhodne, zda je nutné postoupit případ policii.
5. Ředitel školy rozhodne o případném potrestání žáka a prostřednictvím TU informuje rodiče.

II. Na půdě školy je nalezen žák pod vlivem drog nebo alkoholu, nebo trpí abstinenčními příznaky.

1. Učitel, který nalezne žáka pod vlivem drog nebo alkoholu, nebo žáka trpícího abstinenčními příznaky, zajistí žákovi bezpečnost (dá ho okamžitě pod dohled TU, případně jiného učitele a okamžitě kontaktuje rodiče, případně zdravotnické zařízení).
2. Učitel případ okamžitě nahlásí vedení školy.

3. Učitel provede ve spolupráci s výchovným poradcem či metodikem prevence zápis o daném případě.
4. Ředitel školy informuje rodiče žáka a rozhodne, zda je nutné postoupit případ policii z důvodu zneužívání a distribuce drog.
5. Po návratu žáka do školy provede třídní učitel, případně výchovný poradce pohovor se žákem. Doporučí mu rozhovor s odborníkem, zpočátku třeba přes linku důvěry, dále doporučení na odborníky ze zdravotnického zařízení, K-centra, PPP, apod.
6. Ředitel školy rozhodne o případném potrestání žáka a prostřednictvím TU informuje rodiče.

III. Žák se svěřil s tím, že užívá drogy.

1. Učitel nabídne radu a podporu nebo se obrátí na výchovného poradce. Doporučí žákovi rozhovor s odborníkem např. ze zdravotnického zařízení, K-centra, PPP apod. Případně se žakovým souhlasem příslušné zařízení (např. PPP) okamžitě kontaktuje.
2. Pokud půjde o nezletilého žáka, je nutné ho přesvědčit o nutnosti kontaktovat rodiče a vše jim vhodnou formou oznámit. Zachování mlčenlivosti vzhledem k věku žáka je nevyhovující pro obě strany.

IV. Na půdě školy byly nalezeny drogy nebo vybavení k jejich užívání.

1. Nálezce z řad učitelů drogy nebo vybavení zajistí jejich bezpečné uložení.
2. Provede záznam o případu za přítomnosti svědka.
3. Informuje ředitele školy nebo jeho zástupce.
4. Ředitel školy nebo jeho zástupce kontaktuje policii.

V. Žák je přistižen při prodeji drog

1. Pedagog či jiný pracovník školy odebere látku a uloží ji na bezpečném místě (do školního sejfu) se záznamem o případu a za přítomnosti svědka.
2. Pedagog či jiný pracovník školy kontaktuje výchovného poradce či metodika prevence a ten prodiskutuje případ se žákem. Provede zápis o pohovoru.
3. Pedagog či jiný pracovník školy vše oznámí řediteli školy.
4. Ředitel školy kontaktuje policii z důvodu porušení § 217 trestního zákona (ohrožení mravní výchovy mládeže) a prostřednictvím třídního učitele vše oznámí rodičům žáka.

5. Ředitel školy rozhodne o případném potrestání žáka a prostřednictvím třídního učitele informuje rodiče.

Postup školy v případě neomluvené či zvýšené omluvené absence žáků

1. Dobu a způsob uvolnění žáka ze školního vyučování stanoví školní řád.
2. Školní docházku žáků své třídy eviduje třídní učitel.
3. Na prevenci záškoláctví se podílí třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka. Součástí prevence je:
  - pravidelné zpracování dokumentace o absenci žáků
  - součinnost se zákonnými zástupci
  - analýza příčin záškoláctví včetně přijetí příslušných opatření
  - výchovné pohovory se žáky
4. Škola prostřednictvím třídního učitele může požadovat, pokud to považuje za nezbytné, jako součást omluvenky vystavené zákonným zástupcem či zletilým žákem i doložení nepřítomnosti žáka z důvodu nemoci ošetřujícím lékařem v případě, že nepřítomnost žáka ve škole přesáhne tři dny školního vyučování.
5. Ve zcela výjimečných, individuálně stanovených případech (především v případě, časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání školní docházky) může škola požadovat jako součást omluvenky potvrzení ošetřujícího lékaře o nemoci žáka i v případě nepřítomnosti, která nedosahuje délky uvedené v odstavci 4.
6. Třídní učitel je povinen sledovat jak omluvenou, tak neomluvenou absenci žáka. O neomluvené i zvýšené nepřítomnosti žáka informuje třídní učitel výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje.
7. V případě, že se žák neúčastní po dobu nejméně 5 vyučovacích dnů vyučování a jeho neúčast není omluvena, vyzve ředitel školy na podnět třídního učitele písemně zletilého žáka nebo zákonného zástupce nezletilého žáka, aby neprodleně doložil důvody žakovy nepřítomnosti; zároveň upozorní, že jinak bude žák posuzován, jako by vzdělávání zanechal. Žák, který do 10 dnů od doručení výzvy do školy nenastoupí nebo nedoloží důvod nepřítomnosti, se posuzuje, jako by vzdělávání zanechal posledním dnem této lhůty. Tímto dnem přestává být žákem školy.
8. Neomluvenou nepřítomnost do součtu 10 vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce nebo zletilý žák pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod

nepřítomnosti žáka, způsob omlouvání jeho nepřítomnosti, upozorní na povinnost stanovenou zákonem a seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu nemluvené absence. O pohovoru provede zápis, do něhož uvede dohodnutý způsob nápravy.

9. Při počtu neomluvených hodin nad 10 svolává ředitel školy na podnět třídního učitele jednání se zákonným zástupcem žáka, které se zúčastní mj. ŠMP, výchovný poradce, zákonný zástupce žáka, příp. orgán sociálně právní ochrany dětí. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis.
10. V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, informuje třídní učitel o této skutečnosti ředitele školy. Ředitel školy zašle oznámení o zanedbávání školní docházky s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně – právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu.

Příloha č. 2:

Školní program proti šikanování

Školní program proti šikanování je vypracován na základě Metodického doporučení k prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, MŠMT č.j. 21291/2010-28 a Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. 21149/2016.

Existence programu proti šikanování vymezuje postoj školy vůči problému výskytu šikany ve školách. Program má přispívat k vytváření bezpečného prostoru, respektujícího a vstřícného prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy pro případ řešení šikanování. Je určen pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy a stejně tak žákům a jejich rodičům.

Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli, a to zejména:

- podpora solidarity a tolerance,
- podpora vědomí sounáležitosti,
- vytváření podmínek pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy,
- rozvoj spolupráce mezi žáky a jejich vzájemného respektu,
- rozvíjení jednání v souladu s právními normami a důrazem na právní odpovědnost jedince.

1. Charakteristika šikany

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepřijemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

Podoby šikany:

• **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

• **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často

využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

- Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhruzných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhruzné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje škádlení nebo agrese, které nemá znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

Většina obětí šikany a jejich svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v tajnosti, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.

Důvodem nebo obsahem šikany může být jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo pedagogům z důvodu etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější anticiganismus), rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženského vyznání nebo víry (často také v kombinaci s pohlavím např. muslimské dívky, židovští chlápci apod.), sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

2. Jak poznat šikanu

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávislným, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmlouvání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechutí dítě jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;

- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

3. Stadia šikanování podle Koláře (2011)

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Bud' jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly. Zvláštnosti u psychických šikan U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

4. Spouštěcí mechanismy šikanování

Spouštěcím mechanismem šikanování mohou být rizikové osobnostní charakteristiky protagonistů šikany a členů skupiny, osobnost pedagoga, prostředí, rodina, společnost.

Agresoři nemají žádné vědomé pocity viny, netrápí se skutečností, že někomu ubližují a zasloužený trest vnímají jako křivdu.

- **Ochrana sebepectí** - agresor svaluje vinu na oběť, odůvodňuje své chování.
- **Sobecká a sebestředná orientace** - agresor se považuje za střed světa a z tohoto titulu si upravuje mravní hodnoty podle svých potřeb. Jejich mravní mantinely jsou pružné, vždy si nacházejí přijatelné vysvětlení pro své nemorální chování.
- **Ustrnutí duchovního vývoje u agresora** - duchovní a psychický vývoj spolu souvisí. (Co je považováno za krásné a roztomilé u příkazujícího tříletého dítěte, se v pozdějším věku může stát zhoubným - např. středoškolák s charakterem pětiletého dítěte bude beze studu lhát, podvádět a jednat bezohledně.)

Ve většině případů šikanování se agresoři neliší od ostatních dětí, jsou pouze závislí na sobě, jsou mimořádně egoističtí a egocentričtí, jejich vztahy k druhým jsou pouze prospěchářské. Porucha duchovního a mravního vývoje není na překážku vysoké inteligenci, hluboké vzdělanosti a silné vůli k vlastnímu úspěchu.

Osobnost pedagoga, hlavní nástroj při ovlivňování skupiny a jednotlivců, musí být v pořádku, pedagog musí sám sobě rozumět a znát své možnosti. Potřebuje umět reflektovat sám sebe i svůj vztah k žákům, mít svou profesi rád. Šikanu mohou podporovat i osobnostně nevyzrálí pedagogové, kteří nejsou schopni vytvořit ve třídě atmosféru náklonnosti, vcítění,

soucitu a porozumění. Chybí jim schopnost uvidět trápení slabých žáků a vnímat skupinu jako živý organismus, ve kterém se neustále něco děje.

5. Následky šikanování

Destruktivní účinky šikanování:

- Poškození fyzického a psychického zdraví dětí. Šikanování způsobuje obětem nezměrné psychické a fyzické utrpení. Dlouhodobě a někdy i trvale poškozuje psychické a tělesné zdraví.
- Fixování antisociálních postojů u agresorů. Nezastavený a svému osudu ponechaný agresor se stává „charakterovým mrzákem“, u něhož se upevňují antisociální postoje a celková připravenost pro trestnou činnost. Deficit v jeho duchovním a mravním vývoji se výrazně prohloubil, nikdo mu nedal jasně najevo, co nesmí dělat, co je chráněnou sférou druhého člověka.
- Ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny. Žáci, kteří jsou svědky krutého bezpráví, ztrácejí iluze o společnosti, která by každému měla zajistit ochranu proti jakékoliv formě násilí. Mravní i zákonné normy jsou zcela bez zábran překračovány, aniž by to pro agresory znamenalo nějakou komplikaci. Snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku.

Následky šikanování u obětí:

Závažnost poškození závisí na tom, jaké míry destruktivní síly šikanování dosáhlo a zda bylo krátkodobé nebo dlouhodobé. Důležitá je i míra obranyschopnosti obětí.

Oběti pokročilých stupňů šikanování (čtvrtého a pátého stupně) - velmi závažné následky, dotýkají se celé osobnosti, mají celoživotní charakter.

Oběti počátečních stupňů šikanování (prvního, druhého a třetího stupně) - takový žák se ve škole necítí dobře, jeho vztah ke škole bývá negativní. Počáteční stadia šikanování zanechávají bolestivé stopy nebo opouzdřené rány, které trápí oběť ještě po mnoha letech.

6. Prevence šikanování

Úmluva o právech dítěte zaručuje všem dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života. Šikanování je v řadě případů trestnou činností. Bagatelizace problému, vyplývající z neznalosti vede řadu rodičů, pedagogů i veřejnost k tomu, že je šikanování považováno za „klukovinu“ nebo přestupek související s věkem.

Plán prevence:

- Vytvořit a zajistit pro žáky programy na podporu sebevědomí, umění komunikace, na zjištění rušivých zvláštností chování, sociometrie tříd dle situace (VP, ŠMP) atd.

- Vysvětlit žákům, co je šikana a jak se jí mohou bránit (třídnické hodiny, v rámci předmětu SPV, besedy, letáky).
  - Nezastupitelnou roli má třídní učitel, sleduje chování žáků, vede žáky k osobní odpovědnosti, spolupracuje s ostatními vyučujícími. Závažné problémy řeší s výchovnou poradkyní, metodičkou prevence, školní psycholožkou, případně s vedením školy.
  - Žáci mohou využívat konzultačních hodin výchovné poradkyně, školní metodičky prevence a školní psycholožky.
  - Věnovat pozornost pohybovému režimu žáků o přestávkách i v hodinách. Zařazovat oddechové chvilky pro uvolnění energie a odreagování stresu a agresivity.
  - Vést evidenci problémových žáků a řešení problémových situací (TU, VP, ŠMP).
  - Kontrolovat kvalitu dozorů ve škole a řízení tříd (ŘŠ, ZŘ). Věnovat pozornost pohybovému režimu žáků o přestávkách i v hodinách. Zařazovat oddechové chvilky pro uvolnění energie a odreagování stresu a agresivity.
  - Vést evidenci problémových žáků a řešení problémových situací (TU, VP, ŠMP).
  - Kontrolovat kvalitu dozorů ve škole a řízení tříd (ŘŠ, ZŘ).

7. KRIZOVÝ PLÁN – postup při řešení šikanování

Situace, které zvládne škola sama:

1. Postupy první pomoci pro počáteční stádia šikanování se standardní formou.
2. RTP - "Rámcový" třídní program - celková léčba pro řešení zárodečného stádia šikanování.

Situace, kdy potřebuje škola pomoc zvenku:

3. Metody první pomoci pro počáteční stádia šikanování s nestandardní formou.
4. Postupy první pomoci pro běžné formy pokročilé šikany.
5. Metody první pomoci (krizové scénáře) pro pokročilé šikany s neobvyklou formou, patří sem např. výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynčování.
6. ZIP - Základní intervenční program - celková léčba do 3. stádia šikanování.

Základní scénář první pomoci pro řešení počáteční a standardní šikany:

Řešení šikany bychom mohli nazvat „pedagogickou chirurgií“. Nesmíme podcenit sebemenší detail. Jakákoliv kamufláž je odhalitelná, neboť účinnost zákroku se dá empiricky ověřit. Ani v nejjednodušším diagnostickém případě při první pomoci, se nesmí udělat chyba. Jinak hrozí vážné nebezpečí poškození oběti. Všechny kroky musí být promyšlené. Pokročilá stádia a nestandardní formy by měli řešit pouze specialisté na problematiku školního násilí a šikanování ve spolupráci se školou.

Schéma první pomoci:

1. odhad závažnosti a formy šikany;
2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi;
3. nalezení vhodných svědků;

4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory);
5. ochrana oběti;
6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru: a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření); b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. realizace vhodné metody: a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
8. třídní hodina: a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů;
9. rozhovor s rodiči oběti;
10. třídní schůzka;
11. práce s celou třídou.

1. odhad závažnosti a formy šikany:

Prvotním úkolem je odhadnout, jak je šikanování - nemoc vztahů ve skupině rozvinuto. Podle míry závažnosti, to znamená podle toho, zda se jedná o počáteční stadium šikany (1., 2., 3.) nebo pokročilé stadium šikany (4., 5.), je potom nutné jednat. Dále musíme rozpoznat, zda se nejedná o nějakou z neobvyklých forem šikanování, neboť ty vyžadují "doladění" našich metod. Tento důležitý úkol naplníme především prostřednictvím rozhovoru s informátory a oběťmi.

2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi:

Na počátku je rozhovor s informátory a oběťmi o vnějším obrazu šikanování. V případě, že hovoříme s těmi, kteří na šikanování upozornili, například s jiným pedagogem, odvážným kamarádem nebo rodičem jednoho z týraných žáků, následují ihned rozhovory s oběťmi (ne s podezřelými pachatelí). Samozřejmě se stává, že varovné signály zachytí ten, kdo šikanu řeší - samotný třídní učitel nebo školní metodik prevence či výchovný poradce. Potom rozhovor s informátory odpadá. Nicméně vždy může být užitečné konzultovat své podezření s dalšími učiteli. S informací o šikaně přicházejí často do školy rodiče. Pedagogové by neměli jejich výpověď zpochybňovat, reagovat obranně (říkat, že to není možné) a vyjadřovat nedůvěru. Škola by měla být na podobné situace připravena, vědět tedy, jak situaci řešit. Prakticky to znamená domluvit se s rodiči na spolupráci, na způsobu ochrany dítěte, ubezpečit je, že pomůže, a naznačit příští kroky. Při rozhovoru s oběťmi je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci. Je potřeba ochránit ji před možnou pomstou agresorů.

3. nalezení vhodných svědků:

Ve spolupráci s informátory a oběťmi vytipujeme členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat. V podstatě jde o to, abychom vybrali žáky, kteří s oběťmi sympatizují, kamarádí s ní, nebo ji alespoň neodmítají, žáky nezávislé na agresorech, kteří nepřijímají normy šikanování.

4. individuální rozhovory se svědky:

Většinou postačí, když mluvíme s jednotlivými žáky. Důležité je, abychom rozhovory zorganizovali tak, aby o nich druzí nevěděli. Můžeme s nimi mluvit např. po vyučování. Vyskytnou-li se těžkosti, lze uskutečnit doplňující a zpřesňující rozhovory nebo konfrontaci dvou svědků. Vážnou chybou (vedoucí k ohrožení vyšetřování) je společné vyšetřování svědků a agresorů. Za zásadní chybu lze považovat konfrontaci obětí a agresorů.

5. ochrana obětí:

Šikanované dítě je třeba chránit do doby, než se vše vyřeší. Využít všechny dostupné možnosti.

6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:

Rozhovor s agresory je vždy až poslední krok ve vyšetřování. Pokud na něj nebudeme dobře připraveni, jen ztratíme čas. Dokud neznáme vnější obraz šikanování a nemáme shromážděné důkazy, nemá smysl s agresory mluvit. Všechno zapřou a podezření vyvrátí nebo zpochybní. Hlavně však dostanou echo, že někdo "bonzoval", což vede k "zametení stop", a je reálné nebezpečí, že se agresori pomstí podezřelým z "bonzování". Hlavní význam rozhovoru spočívá v paralyzování jejich agrese vůči bližním! To znamená, že setkání slouží k tomu, abychom agresory okamžitě zastavili a ochránili oběti, ale i je samé před následky jejich činů. Většinou se dá použít princip "přitlačení ke zdi". Například je upozorníme, že při jakémkoliv náznaku šikanování bude jejich potrestání přísnější, případně to bude ohlášeno policii apod. Zároveň zdůrazníme, že k jejich snaze napravit situaci bude přihlédnuto při řešení jejich chování. Například, když se podaří šikanování rychle vyšetřit a bezprostředně domluvit setkání s rodiči útočníků.

7. realizace vhodné metody:

Jakmile je vyšetřování šikany dokončeno, přistoupíme k nápravě. Metody usilují především o zastavení šikanování, obnovení dodržování oficiálních norem a zabezpečení ochrany obětí. Neřeší příčiny problému. Dvě odlišné metody:

1. Metoda vnějšího nátlaku - přinutit trestem a strachem viníky k zastavení agresivního chování a k dodržování oficiálních norem. Potřeba razantnosti a potřeba zajistit bezpečí všem ohroženým vyžaduje, aby metoda zahrnovala následující součásti:

- **Individuální nebo komisionální pohovor** - u zárodečných podob šikanování u dětí často postačí udělat pedagogický nátlak mezi čtyřma očima. Ve vážnějších případech a u pokročilých stadií je nutné uplatnit nátlak prostřednictvím komisionálního pohovoru, složení komise je různé, záleží na typu školy a na okolnostech.

- **Oznámení a potrestání agresorů před celou třídou** - úkolem pedagoga je přesvědčit žáky o tom, že autority školy dokážou spolehlivě zajistit ochranu slabších před silnými a respektování kázeňských norem školy.

- **Ochrana oběti** - bezpečnost oběti by měla být dále posílena: setkáváním pedagoga s loajálními informátory; stanovením ochránců oběti /ze třídy nebo z vyšších ročníků/; intenzivním sledováním situace; zprostředkováním péče v odborném zařízení a udržováním kontaktu s jeho pracovníkem; vytvořením „horké linky“ s rodiči apod.

2. Metoda usmíření - místo donucení k vnější poslušnosti se tu sleduje vnitřní proměna vztahů mezi oběťmi a agresory. Je zde akcentováno řešení problému, tedy rozmrznutí agresivního postoje, domluva a usmíření mezi aktéry šikanování. Trestání se zde nekoná, místo toho nastupuje společné hledání nápravy v neformální atmosféře. Neočekávaná důvěra a laskavě pevný postoj k agresorovi může někdy vést ke zlomu nebo alespoň k otřesu agresivních postojů. Pedagog se zachová v emočně vypjaté atmosféře jinak, než agresor očekává, tím se prolomí dosavadní bludný kruh a otevře se nová cesta, nebo se alespoň oslabí patologické chování. Je těžké odhadnout, zda metoda usmíření dosáhne rozhodujícího obratu. Je to pouze možnost, kterou stojí za to zkusit.

Metodu lze použít v počátečních formách prvního a druhého stadia šikanování a za předpokladů, že oběti nehrozí další trauma a agresor vykazuje pohotovost své chování změnit /děti a mládež/. Při uplatňování metody usmíření dodržujeme tuto posloupnost:

1. Nejnutnější diagnostika - rozhovor s informátory a oběťmi; nalezení vhodných svědků; individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.

2. Rozhovor s obětí - vysvětlíme jí, že náprava je možná dvěma způsoby, průběh druhého jí vysvětlíme a společně zvažujeme, který způsob je vhodnější. Při setkání se snažíme oběť maximálně podpořit a povzbudit. Další kroky následují v případě souhlasu oběti.

3. Rozhovor s agresorem - v případě, že je určitá otevřenost ke změně, agresor není zarputilý, je mu také nabídnuta domluva a usmíření s obětí.

4. Společné setkání a hledání nápravy - cílem setkání je dovést účastníky k porozumění problému, společnému hledání nápravy a usmíření.

8. třídní hodina:

V případě výskytu šikany v třídním kolektivu je základem promyšlená strategie vedoucí ke změně klimatu ve třídě. Třídní učitel spolupracuje v tomto případě s výchovnou poradkyní a metodičkou prevence. V případě nutnosti je možnost obrátit se na specializované odborníky.

9. rozhovor s rodiči oběti:

Důležité je individuální setkání s rodiči oběti. U počáteční šikany, která se dá často vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.

10. třídní schůzka:

V případě nutnosti jsou rodiče při výskytu šikany v třídním kolektivu seznámeni s touto skutečností na nejbližší třídní schůzce či na mimořádné třídní schůzce. Třídní učitelé postupují velmi citlivě a diskrétně.

11. práce s celou třídou:

Po vyšetření šikany a potrestání viníků je třeba pracovat s celou třídou. Šikana není chřipková epidemie, která po čase ustoupí, šikana je problém trvalý, a proto je třeba s ní tak zacházet. Nejlepší prevencí je budovat trvale a systematicky kamarádké a bezpečné vztahy v celé třídě. Máme-li možnost, využijeme ke změně vztahů ve třídě spolupráci s profesionály z některých odborných zařízení (Středisko výchovné péče, pedagogicko-psychologická poradna, OS Společenství proti šikaně apod.)

Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s obětí a informátory;
8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků;
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)

D. Náprava

11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

První pomoc rodičů ve světě šikany

Šikanované děti se nacházejí v krajní nouzi, zoufale potřebují pomoc, ale často si o ni nedokážou říct. Rodiče by neměli přehlížet varovné signály a podezřelé projevy. Je třeba postupovat obezřetně, aby rodiče dítěti ještě více neublížili, ale skutečně pomohli.

1. Poskytnout dítěti maximální oporu - do vyšetření a nápravy celé situace si s ním o vývoji situace povídat.

2. Oba rodiče by měli školu (ŘŠ, VP, ŠMP, TU) - co nejlépe pedagogy informovat o tom, co se od dítěte dozvěděli a zjistit, zda je škola schopna poskytnout odbornou pomoc, a podle toho se rozhodnout, co dál - spolupráce s odborníkem, přerazení dítěte na jinou školu, zajištění právní ochrany dítěte.

3. Podle situace ve škole, ale i dalších okolností je možné uvažovat o dalších opatřeních - navázání kontaktu s odborníkem (Linka bezpečí, návštěva pedagogicko-psychologické poradny); návštěva rodičů agresora a pokus o domluvu o nápravě; zajištění ochrany dítěte na

cestě do školy a domů; při závažnějším šikanování podání trestního oznámení na agresory na policii; může být podáno trestní oznámení i na školu jako na instituci, jejíž povinností je zajistit bezpečnost vašeho; kontaktovat se s orgány školy, kde mají zastoupení ostatní rodiče, a společně hledat pomoc.

Šikana na školách vede ke sníženému efektu pedagogického působení na žáky a podkopává jejich mravní vývoj. Ze svědků šikany, se kterou se nic nedělá, se stanou pasivní, apatičtí občané, kteří ztratili iluze o síle společnosti ve vynucování obecných pravidel správného chování. Nesprávný je názor, že zveřejnění šikany vede ke zhoršení situace. Cestou k nápravě je její zveřejnění. Je nutné prolomit neznalost, zlehčování, popírání a mlčení, a hledat odborníky kteří mají alespoň nějakou praxi v léčbě šikan. Pedagogové a rodiče se mohou obracet na linky důvěry, krizová centra a pedagogicko-psychologické poradny.

8. Šikana zaměřená na učitele

Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, jak bývá někdy interpretována. Neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel. Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a **žák se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele**. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou. (3) Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách,

nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pociťuje stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí.

Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy. Pravděpodobnost výskytu šikany zaměřené na učitele dále snižuje:

- Prevence stojí na celoškolském přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.

- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměřuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.
- Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.
- Nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.
- Všimá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.
- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.
- Všimá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák cítí přijatý.

Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Pro řešení šikany zaměřené na učitele platí doporučení uvedené výše. Dále je důležité respektovat tyto zásady:

- Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog v pozici oběti sám. Proto je zapotřebí, aby tuto skutečnost škola neočekávala a nevyžadovala. Naopak je zapotřebí, aby podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- Škola musí mít připravený krizový plán, ve kterém bude specifikováno, jak se v situaci naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog, jakou roli vedení školy, školní poradenské pracoviště apod. Plán rovněž zahrnuje pokyny pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky.
- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy. Pokud je tento plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.
- Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem,

pozorností, úzkosti, zvýšená citlivost, nechut' k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.

- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.
- V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

Střední průmyslová škola na Proseku
190 00 Praha 9, Novoborská 2